

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

2 Vtrum possit separare rationem contra eius scientia[m].

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

Quintò, De illis tribus causis quæ ponuntur i. Ioã. 3. Concupiscentia oculorum, concupiscentia carnis, & superbia vitæ.
 Sextò, Vtrum passio, quæ est causa peccati, diminuat ipsam.
 Septimò, Vtrum totaliter excuset.
 Octauò, Vtrū peccatū, qd ex passione est, possit esse mortale.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum voluntas moueatur à passione appetitus sensitiui.

AD PRIMVM sic procedit. Vt, q voluntas non moueatur à passione appetitus sensitiui. Nulla. n. potentia passiuua mouetur nisi à suo obiecto: voluntas aut est potētia passiuua & actiuua simul, in quantum est motus & mota, sicut Philosophus dicit in 3. * de anima, uniuersaliter de vi appetitiua. cū ergo obiectū uoluntatis nō sit passio appetitus sensitiui, sed magis bonum rationis, vñ q passio appetitus sensitiui non moueat uoluntatem.

¶ 2 Præt. Superior motor non mouetur ab inferiori, sicut anima nō mouetur a corpore: sed uolūtas, quæ est appetitus rationis, comparatur ad appetitum sensitiuū, sicut motor superior ad inferiorē. dicit. n. Philosophus in 3. de ani. * q appetitus rationis mouet appetitum sensitiuū, sicut in corporibus cælestibus sphaera mouet sphaeram. ergo uoluntas non potest moueri a passione appetitus sensitiui.

¶ 3 Præt. Nullū immateriale potest moueri ab aliquo materiali: sed uoluntas est potētia quædam immaterialis. non. n. utitur organo corporali, cū sit in ratione, ut dicitur in 3. de anim. * appetitus autem sensitiuus est uis materialis, ut potē fundata in organo corporali. ergo passio appetitus sensitiui non potest mouere appetitum intellectiuum.

SED CONTRA est, quod dicitur Daniel. 13. Concupiscentia subuertit cor tuum.

RESPON. Dicendum, q passio appetitus sensitiui non potest directe trahere, aut mouere uoluntatem: sed indirecte potest, & hoc dupliciter. Vno quidem modo secundū quādam abstractionē. Cum. n. omnes potētiae aīæ in una essentia animæ radicentur, necesse est qd qsi una potētia intendit in suo actu, altera in suo actu remittatur, uel ē totaliter in suo actu impediatur, tū quia omnis uirtus ad plura dispersa fit minor, unde e contrario, qñ intenditur circa unum, minus potest ad alia dispergi: tū quia in operibus animæ requiritur quædam intentio, quæ dū uehementer applicatur ad unū, non potest alteri uehementer attendere: & secundū hunc modū p quādam distractionem, quando motus appetitus sensitiui fortificatur ēm quamcūque passionē, necesse est q remittatur, uel totaliter impediatur mo-

tus proprius appetitus rationalis, qui est uoluntas. Alio modo ex parte obiecti uoluntatis, quod est bonum rōne apprehensum. impeditur. n. iudicium, & apprehensio rationis, propter uehementem, & inordinatam apprehensionem imaginationis & iudicium uirtutis æstimatoris, ut patet in amentibus. Manifestum est autē, q passionem appetitus sensitiui sequitur imaginationis apprehensio & iudicium æstimatoris, sicut ē dispositio linguæ sequitur iudicium gustus. unde uidemus, q homines in aliqua passione existentes, non facile imaginationē auertunt ab his, circa quæ afficiuntur. unde per consequens iudicium rationis plerūque sequitur passionē appetitus sensitiui, & per consequens motus uoluntatis, q natus est semp sequi iudicium rationis.

AD PRIMVM ergo dicendum, q per passionē appetitus sensitiui fit aliqua imutatio circa iudicium de obiecto uoluntatis, sicut dictū est, * Quis ipsa passio appetitus sensitiui nō sit directe uoluntatis obiectū.

AD SECUNDVM dicendum, q superius non mouetur ab inferiori directe, sed indirecte quodammodo moueri potest, sicut dictum est. *

Et similiter dicendum est ad Tertium.

ARTICVLVS II.

Vtrum ratio possit superari a passione contra suam scientiam.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur q rō nō possit superari a passione cōtra suā scientiā. Fortius. n. non uincitur a debiliori: sed scientia propter suā certitudinē est fortissimum eorū, quæ in nobis sunt, ergo nō potest superari a passione, q est debilis, & cito transiens.

¶ 2 Præt. Voluntas non est nisi boni, uel apparentis boni: sed cū passio trahit uoluntatē in id, qd est uerē bonum, non inclinatur rationem contra scientiam: cū autem trahit eam in id, quod est apparentis bonum, & non existens, trahit eam in id, quod rationi uidetur: hoc autem est in scientia rationis, quod ei uñ. ergo passio nunquam inclinatur rationem cōtra suam scientiam. Si dicatur, q trahit rationē scientē aliquid in uniuersali, ut cōtrarium iudicet in particulari. Contra. Vniuersalis & particularis ppositio si opponant, opponunt ēm contradictionem: sicut, Omnis hō: &, nō omnis hō: sed duæ opiniones q sunt contradictoriae, sunt cōtrariae, ut dicitur in 2. Perihermeneias. * Si igitur aliquis sciens aliquid in uniuersali, iudicaret oppositū in singulari, sequeretur, q haberet simul cōtrarias opiniones, quod est impossibile.

¶ 3 Præt. Quicūq; scit uniuersale, scit ēt particulare, qd nouit sub uniuersali cōtineri: sicut qui scit omnem mulam esse sterile, scit quic-

In corp. ar. 2.

In corp. ar.

Mal. q. 2. artic. 9.

Cap. vi.

Prima Secundæ S. Thomæ

quicquid in appetitu sequatur, & consequenter potest voluntas male eligere intellectu existente perfecto.

¶ Præterea, Arguo ad idem: quia stat quod ratio ostendat virtutem oppositum, secundum quod est, puta furari, & non furari. est. n. oppositorum: & quod voluntas determinet se ad vnum, quia vult, & quod hoc sic fit, testatur Aristot. in 9. Metaphys. vbi vult quod scientia sit oppositorum, sed a proteresi, id est, ab electione determinetur ad vnum. non igitur oportet intellectum errare, vel ignorare ad hoc, quod voluntas male velit.

¶ Contra rationem verò, quia inefficax vult. ita. n. intellectum in nullo errare, & voluntatem peccare appetendo verè bonum apprehensum nõ debito modo.

¶ Ad hanc dubitationem, licet in 1. ar. sequentis q. in responsione ad primum videatur tractata, quia ibi confirmatur quod hæc de peccato contra scientiam, quæ hic tractatur ex una parte tantum. i. ex parte passionis, p. p. opinionem tamen Socratis hic approbata, dicitur auctore, q. impossibile est voluntatem peccare absq. ignorantia, vel errore intellectus, p. p. rationem in litera allata. Sed sunt hic duo aduertenda. Primo, q. ignorantie noie in proposito intelligit et ipsa actualis inconsideratio: & ex hoc soluantur oia

argumenta contra positum errorem intellectus. Ex hoc. n. habes, q. sufficit ad apprensionem bonum, q. actuali inconsideratione transferatur de ordine veri boni in nõ vere bonum, ut de peccato angeli in prima parte dictum est. & per hoc soluitur obiectio contra rationem allata.

¶ Secundo, q. apprehensio requisita ad hoc, quod voluntas appetat aliquid (non. n. ferri potest nisi in apprehensum) non est quæcumq. cognitio, alioquin intellectus speculatiua sufficeret, cuius oppositum haberetur ex 3. de anima: sed est cognitio iudicans, & præcipiens hoc esse appetendum. Nunquam. n. aliquis aliquid appetit, quod non iudicat appetendum iudicio subito, vel deliberato, expedito, vel impedito &c. Nunquam etiam aliquis iudicata appetendi esse eligit, nisi imperet sibi ipsi animus appetendum esse. Ex hoc autem patet, q. si appetendum aliqd est vere iudicatum bonum, q. n. sicut, vbi &c. & sufficienter præceptum, oportet sequi electionem, ut patet per Aug. in 8. Confess. & Arist. in 7. Ethic. & supradicta, & sic erit electio bona. Si autem appetendum non est vere iudicatum, aut sufficienter præceptum bonum, tunc cum mala electione defectus positue, vel negative est in intellectu, dum voluntas fertur in bonum nõ vere, sed apprensio ex illo defectu. Et quia hæc duo membra distinguuntur contradictorie, consequens est, ut non sit dare medium. Ad obiecta autem in oppositum dicitur, q. auctoritates omnes, dicentes hominem appetere contra scientiam, intelligunt contra scientiam habitalem, vel actualem in vniuersali, vel actualem particularis absolute, vt in responsione ad primum articuli primi seq. q. dicitur. Vnde articulus Parisiensis de intellectu in vniuersali, & particulari, secundum se considerato in actu, verus est, cum quo stat ignorantia particularis in comparatione. Posset quoq. dici, q. est verus de particulari in actu etiam relato, quo ad actum in dicitur non præceptum. cum tali. n. iudicio stat oppositum iudicium præcipiens, in quo est defectus. Auctoritas Aristot. loquitur de scientia morali distincta contra scire prudentiam, & de illa, cum sit vniuersalium constat parum, vel nihil valere: de ista autem

constat esse formam, & distinctionem virtutum. Et quoniam dependet ab appetitu recto, & econtra: ideo oportet ut in dicitur & quod consideret iudicium, & sollicitetur recte, & quod appetit. Alterum enim sine altero in sufficienter inuenitur. ¶ Ad primam rationem, quod rectitudo rationis pendet ex

RESPON. Dicendum, q. opinio Socratis fuit, ut Philosophus dicit in 7. Ethic. * q. scientia nunquam potest superari a passione. unde ponebat omnes virtutes esse scientias, & omnia peccata esse ignorantias, in quo quidem aliquo modo recte sapiebat: quia cum voluntas sit boni, vel apparentis boni, nunquam voluntas in malum moueretur, nisi id quod nõ est bonum, aliquo modo rationi bonum appareat, & p. hoc voluntas nunquam in malum tenderet, nisi cum aliqua ignorantia, vel errore rationis. Vnde dicitur Prover. 14. Errant qui operantur malum. Sed quia experimento patet, quod multi agunt contra ea, quorum scientiam habent: & hoc etiam auctoritate diuina confirmatur s. m. illud Luc. 12. Seruus qui cognouit voluntatem domini sui, & non fecit, plangit uapulabit multis. & Iacob. 4. dicitur. Scienti bonum facere, & non facienti, peccatum est illi: non simpliciter uerum dixit, sed oportet distinguere, ut Philosopho. tradit in 7. Ethic. * Cum. n. ad recte agendum homo dirigatur duplici scientia. s. vniuersali, & particulari, utriusq. defectus sufficit ad hoc, quod impediatur

Cap. 1. non 1062 a prim. tom. 1.

Lib. 1. Perih. in prim. tom. 1.

112. 240. 71

ratio sola ex terminis & syllogismo, quicquid in uoluntate Oportet enim uoluntatem esse bene dispositam, si ratio perfecta sit ratione morali particularissima sine defectu, ut dicitur est. Vtraque responsio bona uidetur: sed prima est formalis profunda. Ad rationem aliam, quæ est omnium distincta, quoniam tangit primam radicem, dicitur, quod in hoc ipso uoluntas determinat se, & intellectum ad alteram oppositam quod est malum, interuenit ignorantia aliqua. oportet uero uoluntate aliquid appetente, illud iudicari appetendum, ut hic, &c. Et cum in ueritate non sit appetendum, patet ignorantia aliqua: sed, an ignorantia sit prius natura, quam appetentia, facile est uidere. Ex eo namque quod obiectum est uoluntatis, illud sic iudicatum prius natura uidetur: ex eo uero q. est uoluntatis uidetur determinantis intellectum, iuxta doctrinam Arist. posterioris natura uidetur.

¶ Ad hoc dicitur, quod determinatio intellectus ad alteram partem in Moralibus cum contingentia sunt, quando ex parte prioris prouenit, prouenit manifeste electionem, ut patet ex Arist. claritas: sed quoniam hoc est per accidens, absolute loquitur de determinatione intellectus, dicens determinationem intellectus ad alteram partem determinat intellectum ad iudicandum alterum oppositum faciendum, sed diuersimode in bonis & in malis: quoniam neutrum oppositorum habet rationem mali moraliter, quod est se sola flectit iudicium quo uult: ad alterum uero oppositum moraliter malum, uoluntas ipsa flectit iudicium, sed nisi concurrente ad hanc aliquo alio defectu intellectus, q. sufficit ad hoc non consideratione omnium consideranda, q. sufficit ad hoc q. omnis malus ignorans sit, ut de peccato Angeli dicitur in dicitur igitur de agendo, uel appetendo morali malo, & in ratione proposito sit prius natura uoluntate mala, & in ratione acceptati sit posterioris natura eadem, & acceptetur ex alio defectu intellectus, quia malum secundum se, non est appetibile, resoluendum est in tria, in ipsum iudicium, in appetitum quod acceptatur, & in defectum intellectus unde determinatur

dummodo acceptatur, & ipsam passivam accceptionem a mala voluntate illatam: & quo ad duo prima puenit voluntate mala ut obiecti, & coditio nonnulla eius: siue ex parte intelligētis, quoad tertium autem est effectus uoluntatis, & sic omnia cōsona iouentur.

In eodē art. notato singularissime ultimās rōnes, & memorata prædicta distinctione, considerato tempore, p oppositiones scilicet, & ignoratē in particulari i actu practico nō sūt cōtradictoriae. Licet animi existēs in passione credat hanc nō esse fornicationē nisi nō esse faciendā, credit ut oibus concurrentibus nunc hāc fornicationē esse cōmittendā: nisi n. hoc alio sentiret, nō faceret ei. Cōstat autē nō esse contradictorias illas, q̄ nō sūt ad idē similit. &c. Et si ille in malitia, aut passione existēs, dicat se sentire in animo contradictionem in actu, mentitur.

Super

do ille, qui est in passione constitutus, non considerat in particulari id, quod scit in vniuersali, in quantum passio impedit talem considerationem. Impedit autem tripliciter. Primò quidem, per quandam distractionem, sicut supra expositum est. *Secundo, per contrarietatem: quia plerunque passio inclinat ad contrarium huius, quod scientia vniuersalis habet. Tertio, per quandam immutationem corporalem, ex qua ratio quodammodo ligatur, ne libere in adum exeat: sicut etiam somnus, vel ebrietas quadam corporali transmutatione facta, ligant usum rationis. Et quod hoc contingat in passionibus, patet ex hoc, quod aliquando cum passionibus multum intenduntur, homo amittit totaliter usum rationis. Multi enim propter abundantiam amoris, & iræ sūt in insaniam conuersi, & per hunc modum passio trahit rationem ad iudicandum in particulari, contra scientiam, quam habet in vniuersali.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod scientia vniuersalis, quæ est certissima, non habet principalitatem in operatione, sed magis scientia particularis, eo quod operationes sunt circa singularia. unde nō est mirum si in operabilibus passio agit contra scientiam vniuersalem absente consideratione in particulari.

AD SECUNDVM dicendum, quod hoc ipsum, quod rationi videatur in particulari aliquid bonum, quod non est bonum, contingit ex aliqua passione: & tamen hoc particulare iudicium est contra vniuersalem scientiam rationis.

AD TERTIVM dicendum, quod nō possit contingere, qui aliquis haberet simul in actu scientiam, aut opinionem veram de vniuersali affirmatiuam, & opinionem falsam de particulari negatiuam, aut e conuerso: sed bene potest contingere, quod aliquis habeat veram scientiam habitualiter de vniuersali affirmatiuam, & falsam opinionem in actu de particulari negatiuam. actus enim directe non contrariatur habitui, sed actui.

test contingere, quod aliquis habeat veram scientiam habitualiter de vniuersali affirmatiuam, & falsam opinionem in actu de particulari negatiuam. actus enim directe non contrariatur habitui, sed actui.

AD QVARTVM dicendum, quod ille qui habet scientiam in vniuersali, per passionem impeditur ne possit sub illa vniuersali sumere, & ad conclusionem puenire: sed assumit sub alia vniuersali, quam suggerit inclinatio passionis, & sub ea concludit. Vnde Philosophus dicit in 7. Ethico, quod syllogismus incontinentis habet quatuor propositiones, duas vniuersales, quarum vna est rationis, puta, nullam fornicationem esse committendam: alia est passionis, puta, delectationem esse sectandam. Passio igitur ligat rationem ne assumat, & concludat sub prima: unde ea durante assumit, & concludit sub secunda.

AD QVINTVM dicendum, quod sicut ebrius quæ proferre potest verba significantia profundas sententias, quas tamen mente diiudicare non potest ebrietate prohibente: ita in passione existens, etsi ore proferat hoc non esse faciendum, tamen interiorius hoc animo sentit, quod sit faciendum, ut dicitur in 7. Ethic.

ARTICVLVS III.

Utrum peccatum, quod est ex passione, debeat dici ex infirmitate.

AD TERTIVM sic proceditur. Vt, quod peccatum, quod est ex passione, non debeat dici ex infirmitate. Passio enim est quidam vehemens motus appetitus sensitui, ut dictum est: vehemens autem motus magis attestatur fortitudini, quam infirmitati. ergo peccatum, quod est ex passione, non debet dici ex infirmitate.

¶ 2 Præter. Infirmitas hominis maxime attenditur in illud quod est in eo fragile: hoc autem est caro. unde dicitur in ps. 77. Recordatus est, quia caro sunt. ergo magis debet dici peccatum ex infirmitate, quod est ex alio quo corporis defectu, quam quod est ex anima passione.

¶ 3 Præter. Ad ea non videtur homo esse infirmus, quod eius voluntati subduntur: sed facere, uel non facere ea, ad quæ passio inclinat, hominis voluntati subditur, secundum illud Genes. 4. Subter te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius. ergo peccatum, quod est ex passione, non est ex infirmitate.

SED CONTRA est, quod Tullius in 4. lib. de Tusculanarum questionum, passionem animæ ægritudines uocat: ægritudines autem alio nomine infirmitates dicuntur. ergo peccatum, quod est ex passione, debet dici ex infirmitate.

RESPON. Dicendum, quod cetera peccati propria est ex parte anime, in qua principaliter est peccatum. Potest autem dici infirmitas in anima ad similitudinem infirmitatis corporis. De autem corpus hominis esse infirmum, quod debilitatur, uel impeditur in executione proprie operationis per aliquam inordinationem partium corporis, ita scilicet humores & membra hominis non subdantur uirtuti regitua, & motui corporis. unde & membrum dicitur esse infirmum, quod non potest perficere operationem membri sani, sicut oculus quod non potest clare uidere, ut dicit Philosophus in 10. de historijs animalium. unde & infirmitas anime dicitur, quod impeditur anima in propria operatione per inordinationem partium ipsius. Sicut autem partes corporis dicuntur esse inordinate, quod non sequuntur ordinem nature: ita & partes anime dicuntur esse inordinate, quando non subduntur ordini rationis. ratio enim est uis regitua partium anime. Sic ergo quando ex-

Prima Secundæ S. Tho. Y 2 tra

Cap. 3. to. 5.

ca. 3. a med. to. 5.

Inf. q. 87. ar. 3. d. 4. & 2. d. 1. 2. q. 2. ar. 2. ad 5. & in contradi. 8. 4. dist. 19. q. 2. ar. 3. q. 1. ad 2. & mal. q. 3. ar. 8. ad 5. & art. 9. to. 1. & 12. co. & psal. 9. ar. 1. hum. q.

Lib. 4. in 3. fo. a prin. & sequent.

Ca. 1. n. 8. p. cula princ. to. 4.